2016 m. archeologinius tyrimus Kazikėnų kapinyno aplinkoje planuojama pratęsti, siekiant rasti kapinyno laikotarpio senovės gyvenvietę.

2015 m. pavasarį Viešvilės pagrindinės mokyklos dailės mokytojas Juozas Budzinauskas informavo šių archeologinių tyrimų autorių, kad jo mokinys atnešė parodyti akmeninį kirvį (5 pav.), rastą Kazikėnų miške, netoli Kasiko upelio. Mokinys parodė kirvio radimo vietą. Šis akmeninis kirvis iki šiol yra pas mokinį.

Kazikėnai Cemetery

In 2015, a field evaluation (two 2 x 2 m test pits) was conducted in the vicinity of Kazikėnai Cemetery (Jurbarkas District) (Fig. 1). Finds from 2nd–5th-century burials and a posthole were discovered to the E of the already known cemetery (Fig. 4). Thus a disturbed part of the cemetery was found. During the evaluation, no valuable cultural layer or finds were found at the site of test pit 1. A Roman Imperial coin and a crossbow brooch were discovered in the plough layer in test pit 2 (Figs. 2–3). A posthole was unearthed in the natural soil. An iron socketed axe was discovered by chance on the ground's surface to the W of test pit 2. A stone axe was likewise found by chance in Kazikėnai Forest (Fig. 5).

Gediminas Petrauskas

Meškučių kapinynas

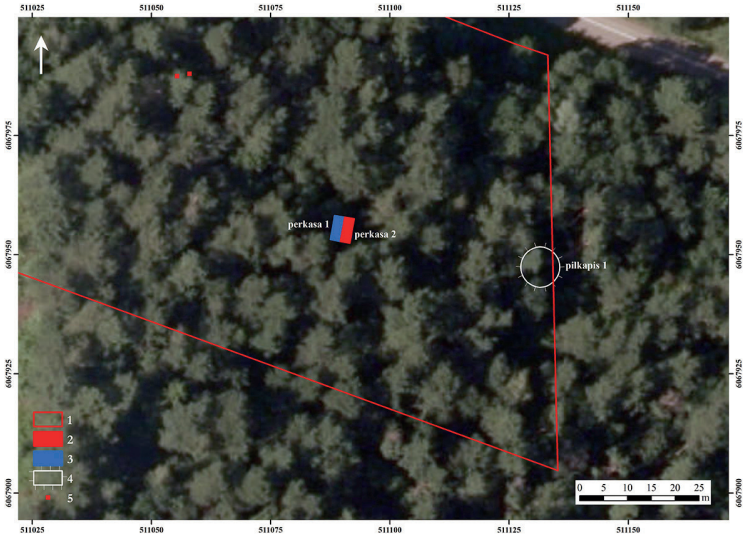
2015 m. LNM archeologinė ekspedicija toliau tyrė Meškučių kapinyną (UK 38605) (Kaišiadorių r., Kruonio sen.) (*ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 504–505; *ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 151–158) (1 pav.). Buvo renkami duomenys apie laidoseną ankstyvaisiais viduramžiais buvusios Rytų Lietuvos pilkapių kultūros teritorijoje. Ištirtas vienas 10 m² plotas (perkasa 2), aptikti radiniai perduoti saugoti į LNM.

Tyrimų plotas preparuotas 2–3 cm storio sluoksneliais. Paviršius kiekvieną kartą iš naujo tikrintas metalo ieškikliu, preparuotos žemės, pamatavus kvadrato aukštį, buvo kraunamos į atskirus individualiai metrikuotus kibirus. Visos iškastos žemės sijotos sijoklėje su 4x4 mm tankio sietu. Sijojant buvo surinkti smulkiausi degintiniai kaulai, keramikos šukės, įvairių dirbinių fragmentai (plg. 58 iš 87 perkasos radinių surasti sijoklėje). Šie radiniai buvo kraunami į atskirus, kas 3–6 cm keičiamus plastikinius

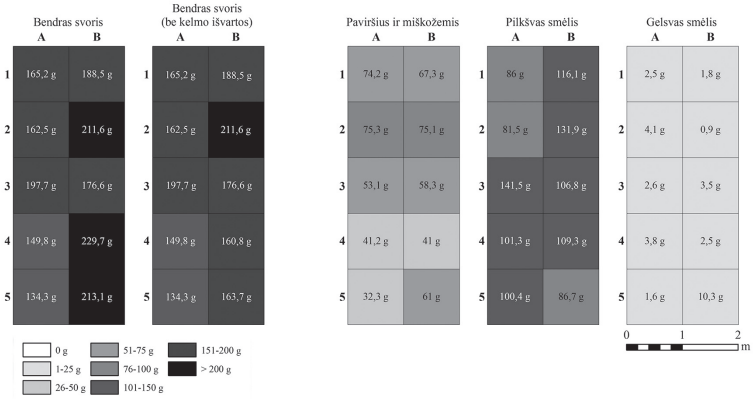
1 pav. Meškučių kapinyno tyrimų akimirka. G. Kryžiaus nuotr.

Fig. 1. During the excavation of Meškučiai Cemetery

2 pav. Meškučių kapinyno situacijos planas: 1 – kultūros paveldo vertybės teritorija; 2 – 2015 m. ištirtas plotas; 3 – 2014 m. ištirtas plotas; 4 – pilkapis; 5 – 2015 m. aptikti atsitiktiniai radiniai. G. Petrausko brėž.

Fig. 2. Situation plan of Meškučiai Cemetery: 1 – the territory of the cultural heritage property; 2 – the area excavated in 2015; 3 – the area excavated in 2014; 4 – the barrow; 5 – isolated finds discovered in 2015

3 pav. Perkasos 2 degintinių kaulų suvestinis planas. G. Petrausko brėž.

Fig. 3. A synoptic plan of the cremated bones in trench 2

maišelius. Laikantis griežtos fiksavimo ir apskaitos tvarkos, pavyko surinkti detalius duomenis apie degintinių kaulų ir radinių paplitimą, nustatyti jų koncentracijas.

Perkasa 2 tirta aukštumos gūbrio R dalyje, kiek atviresnėje pušyno aikštelėje. Ieškant degintinių kaulų koncentracijos tęsinio, 5x2 m dydžio perkasa prijungta prie 2014 m. ištirtos perkasos 1 R sienelės (2 pav.).

Tirtame plote užfiksuotas iki 34 cm storio XII–XIV a. kolektyvinių degintinių kapų hori-

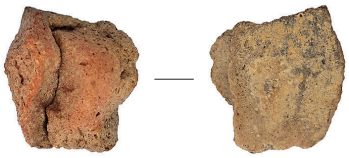
zonto tęsinys. Šį sluoksnį sudarė degintiniai kaulai, apsilydę dirbinių fragmentai, lipdytos ir apžiestos keramikos šukės bei trupiniai. Kolektyvinių degintinių kapų horizontas apėmė tiek perkasos paviršių (pirmieji degintiniai kaulai aptikti tarp perkasą nuklojusių lapų ir pušų spyglių) ir miškožemį, tiek ir pilkšvą smėlį. Pastarasis sluoksnis pasižymėjo ypatinga kaulų koncentracija. Iš viso surinkta 1,833 kg degintinių kaulų (14 094 vnt.). Kaulai paplitę gana tolygiai (3 pav.). Degintinių kaulų perkasoje 2 surasta daugiau nei 2014 m. ištirtoje perkasoje 1 (1,330 kg, arba 10 519 vnt.), todėl galima teigti, kad kaulų koncentracija tyrinėtoje vietoje didėja R kryptimi. Vis dėlto atsakyti į klausimą, ar nurodytas kaulų svoris žymi tikrąją degintinių kaulų koncentraciją, ar tai tėra degintinių kapų horizonto pakraštys, bus galima tik atlikus papildomus tyrinėjimus.

Didžiausi degintinių kaulų fragmentai siekia 2–4 cm, tačiau vidutinis kaulo svoris išlieka toks pats kaip ir perkasos 1 – 0,13 g. Degintiniai kaulai perdegę 500–700 °C temperatūroje, jų spalva nuo tamsiai kreminės iki pilkos, pavieniai fragmentai visiškai perdegę, balti. Antropologė J. Kozakaitė atliko degintinių kaulų tyrimus ir nustatė, kad tarp jų vyrauja smulkios kaukolės skliauto ir ilgųjų kaulų diafizių dalys. Atpažinta pakauškaulio kryžinės pakilos dalis, smilkinkaulio ir ausies piramidės, danties (kaplio?) šaknies fragmentas, apatinio žandikaulio šaka, slankstelių kūnų, rankos pirštakaulių dalys, kelio girnelė ir šlaunikaulio galva; be to, rasti 2 smulkūs perdegę gyvulių kaulų fragmentai. Minimalus sudegintų mirusiųjų skaičius – 1 (sprendžiant iš plonų ir trapių kaukolės skliauto kaulų – vaikas?). Bendras mažiausias 2014–2015 m. aptiktų žmonių palaikų skaičius išlieka 2: vaikas (?) ir vyresnis nei 20–25 m. amžiaus mirusysis. Vis dėlto pagrįs-

4 pav. Meškučių kapinyno radiniai: 1 – pasaginės segės liežuvėlio apvija; 2 – karolis; 3 – diržo apkalas; 4, 5 – žvangučių dalys; 6 – žiedo fragmentas; 7 – antkaklės lankelio dalis; 8 – įvija; 9 – šukų, peilio kriaunų arba žąslų laužtukų fragmentas. G. Petrausko nuotr.

Fig. 4. Meškučiai Cemetery finds: 1 – the spring from the pin of a penannular brooch; 2 – a bead; 3 – a belt fitting; 4–5 – pieces of crotals; 6 – a ring fragment; 7 – part of a neck-ring shank; 8 – a coil bead; 9 – a fragment of a comb, knife handle scale, or bridle bit shank

0 2 cm

5 pav. Liejimo formelės fragmentas. G. Petrausko nuotr.

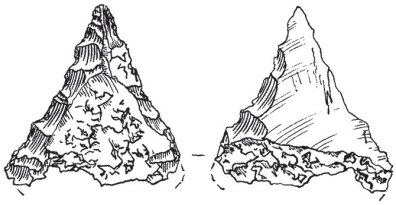
Fig. 5. A fragment of a casting mould

0 2 cm

6 pav. Brūkšniuotosios keramikos šukės. G. Petrausko nuotr.

Fig. 6. Sherds of pottery with brushed surfaces

7 pav. Trikampis (?) strėlės antgalis. G. Gudaitienės pieš.

Fig. 7. The triangle (?) arrowhead.

tai manoma, kad tikrasis ištirtuose plotuose palaidotų mirusiųjų skaičius turėjo būti kur kas didesnis.

Perkasoje aptikti 87 ypatieji geležies, žalvario, molio, kaulo ir stiklo dirbiniai bei jų fragmentų (dar 2 kapinyno teritorijoje rasti atsitiktinai) (4 pav.). Tai vytinės antkaklės lankelio dalis, 4 pasaginių segių, 2 žiedų (vienas iš jų įvijinis), nežinomo papuošalo (pasaginės segės arba žiedo) lankelio fragmentai, 2 žvangučių dalys, žalvarinis įvijinis karolis ir dar vieno susilydžiusio tamsiai mėlyno ir balto stiklo karolio (?) fragmentas, dvigubas žalvarinis stačiakampis diržo apkalas, 5 įvijų ir 1 grandinėlės dalys, 5 žalvarinės grandelės, kilpvinė, žalvarinė kniedė, perdegusi deformuota stačiakampė skardelė, 38 geležiniai, 21 žalvarinis ir 1 stiklinis (?) nežinomas apdegęs dirbinių fragmentas. Prie kai kurių žalvarinių dirbinių fragmentų prisilydę degintiniai kauliukai. Aptiktą perdegusį akutėmis puoštą kauliuką reikia laikyti šukų, peilio kriaunų ar žąslų laužtukų dalele (4:9 pav.) – tokie pat 2 kauliukai buvo rasti 2014 m. ištirtoje perkasoje 1. Molinės liejimo formelės fragmentą (5 pav.) reikia skirti kur kas ankstesniam nei kapinyno naudojimo laikotarpiui.

Keramikos radinių sąrašą sudaro 179 lipdytų ir apžiestų indų šukės (bendras svoris – 144,5 g). Aptikti 8 pakraštėliai ir 2 dugneliai, tačiau didžiąją šukių dalį sudaro neinformatyvūs indų sienelių trupiniai; viena sienelės šukė perdegusi. Tarp šukių vyrauja lipdyta, smulkiomis mineralinėmis priemaišomis liesinta keramika. Ne mažiau kaip 10 šukių skiriama ankstyvajai brūkšniuotajai keramikai (6 pav.), dar ant kelių fragmentų pastebimi nežymūs ornamento – brūkšnelių – likučiai. Be to, perkasoje rasti 68 molio tinko gabaliukai, kartu sveriantys 25,1 g.

Rasti 38 titnago radiniai, tarp jų daugiausia nuoskalų – 33. Iš kitų radinių paminėtinos 2 skeltės, 1 žaliavos fragmentas, trikampis (?) strėlės antgalis retušuotais šonais (išlikusi distalinė dalis) (7 pav.) ir apdegęs kirvio gludintu paviršiumi fragmentas. Titnago radiniai buvo įsimaišę tarp degintinių kaulų ir metalinių dirbinių. Šie radiniai, kaip ir dauguma keramikos

šukių, yra vienalaikiai ir skiriami neolito pabaigai – bronzos amžiaus pradžiai. Radiniai būdingi smėlinėms gyvenvietėms.

2015 m. tyrimai papildo duomenis apie laidoseną Meškučių kapinyne, jo chronologiją ir stratigrafiją, kelia naujus klausimus apie kolektyvinius degintinius kapus ir mirusiųjų deginimo paprotį viduramžių Lietuvoje apskritai. Tyrimų rezultatai patvirtina 2014 m. ekspedicijos išvadas, Meškučių archeologinėje vietovėje leidžia išskirti kelių skirtingų laikotarpių paminklus. Titnago ir didžioji lipdytos keramikos radinių dalis skiriami neolito – bronzos amžiaus pradžios gyvenvietei, o ypatieji radiniai (išskyrus molinės liejimo formelės fragmentą) ir degintiniai kaulai – XII–XIV a. kolektyviniams degintiniams kapams. II Pasaulinio karo metais per Meškučius driekėsi fronto linija, o kapinyno paviršiuje rastas juostinis pentinas su ratuku juostelės viduryje turi būti skiriamas ne ankstyviesiems viduramžiams (žr. *ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 156, pav. 11), o XX a. pradžioje, ypač I Pasaulinio karo metais populiariam raitelių pentinų tipui.

Meškučių kapinyno ir ankstyvųjų viduramžių laidojimo papročių tyrimus numatoma tęsti.

Meškučiai Cemetery

In 2015, the LNM archaeological expedition continued its investigation of Meškučiai Cemetery (Kaišiadorys District, Kruonis Eldership) (Fig. 1). During the expedition, data about the funeral rites in the territory of the former East Lithuanian Barrow culture during the Early Middle Ages were collected and 10 m^2 were excavated (Fig. 2).

A continuation, which was up 34 cm thick, of the multiple cremation horizon was recorded during the investigation. This layer contained cremated bones, fused fragments of 12th–14th-century artefacts, and sherds and very small pieces of hand built and partly thrown pottery. 1,833 kg of cremated bone (14 094 field specimens) were collected (Fig. 3). The determined minimum number of cremated individuals was one (a child?), but the actual number of individuals must have been far greater.

A total of 89 small finds: iron, bronze, clay, bone, and glass artefacts and fragments were discovered, including pieces of a twisted wire neck-ring (Fig. 4:7), four penannular brooches (Fig. 4:1), two rings (Fig. 4:6), two crotals (Fig. 4:4, 5), a bronze coil bead (Fig. 4:2), a fragment of a glass bead, a belt fitting (Fig. 4:3), pieces of five larger coil beads (Fig. 4:8) and a chain, 5 small loops, a staple, fragments of bone combs, knife handle scales, or bridle bit shanks (Fig. 4:9), a fragment of a clay casting mould (Fig. 5), etc. 179 sherds of hand built and partly thrown pottery (with a total weight of 144.5 g) were found, at least ten of which are ascribable to early brushed pottery (Fig. 6). 38 flint artefacts were discovered, including 33 flakes, 2 blades, a piece of raw flint, and triangle (?) point with retouched margins (Fig. 7), and part of a charred axe with a ground surface.

The results of the investigation at the Meškučiai archaeological site allow one to distinguish sites from several different periods. The flint finds and the bulk of the hand built pottery can be assigned to a Neolithic–early Bronze Age non-stratified multi-period sandy site, the small finds (except the casting mould fragment) and cremated bones to – 12th–14th-century multiple cremations.